

LIPICA ▶ Odmevi in pogledi na prihodnost Kobilarne Lipica, kulturnega spomenika posebnega pomena

Po kateri poti naj gre Lipica?

Razvoj je pokazal, da je sožitje različnih dejavnosti možno

Golf naj se povsem umakne z območja kulturnega spomenika

V Primorskih novicah je 14. novembra novinarka Tina Čič prispevala komentar pod naslovom "Zakaj golf, ne konji?" Komentar novinarka je v delu prispevka, kjer bralce seznanja z zgodovino Lipice v Jugoslaviji, nepopoln, če ne celo zavajajoč. Zaradi lažjega razumevanja današnje vloge javnega zavoda Kobilarne Lipica menimo, da je tako bralce čenčita Primorskih novic kot široko javnost potrebno seznaniti z zgodovinskimi dejstvi in ozadjem razvoja in vloge turistične dejavnosti v Lipici.

Citiramo: "Če je Titova Jugoslavija po drugi svetovni vojni postavila rejko lipičanec na noge praktično iz nič, ko je od zavaznikov dobila le 11 konj ..., če je investirala v kulturni spomenik, zakaj bi šli sedaj v nasprotno smer?"

igrišče z devetimi igralnimi polji.
Posebnost golf igrišča v Lipici je, da je še danes, skoraj po dvajsetih letih od njegovega odprtja, edino golfsko igrišče v Sloveniji, ki zaradi ugodnih vplivov mediteranskega podnebja tako domačinom kot tujim gostom omogoča igrati skozi vse leto.

Brez infrastrukture ne bi bilo kobilarne

Kobilarne Lipica je danes javni zavod in kulturni spomenik posebnega pomena RS Slovenije, ki odraža in prikazuje več kot štiristoletno zgodovino vzgoje in vzreje lipičanskih konj. Status kulturnega spomenika je Kobilarne Lipica pridobil

skih evropskih kobilar. Prav tako bi bilo Lipica, brez obstoječe turistične infrastrukture, zelo omejeno privabljanje domačin in tujih obiskovalcev ter ljubiteljev konj z vsega sveta. Oteženo all brez možnosti bi bilo tudi trženje konjenjskih produktov posameznih turističnih programov, konjenjskih prireditelj ter drugih večjih dogodkov v Kobilarni Lipici.

Hčerinska družba javnega zavoda, Lipica Turizem d.o.o. danes zaposluje in daje kruh 120 ljudem ter v rednim plačevanjem davkov v državni proračun zmanjšuje stroške države in dvakratke plačuje za delovanje javnega zavoda.

Javni zavod Kobilarne Lipice v samostojni in ne-

Društvo krajskih arhitektov (DKAS) želi novega mandatarja in kandidate za ministre opozoriti na postopke za preurejanje posestva Lipica. Sanacija dejavnosti na območju Kobilarne Lipice se namreč izvaja tudi na račun oškodovanja dediščinske krajine tega območja, ki je poleg konjske črede najpomembnejša sestavina integritete/celovitosti spomenika, čemur nasprotujemo že vse od začetka tega prizadevanja. Prostora danes ne obravnavamo več kot neomejene dobrine. Kulturna in naravna krajina, ki so ji z zakonsko zaščito priznane kvalitete, pa so v procesih prostorskega načrtovanja praviloma delno še dodatno pozornosti in skrbi.

nejšimi deli slovenskega prostora vidimo, je kako kvaliteto prostora uporabiti za razvoj, ne da bi pri tem ogrozili tiste njegove značilnosti, ki ga delajo posebnosti in prepoznavnega. Razdrobljenost sistema prostorskega načrtovanja oziroma urejanja prostora, ki kompleksna vprašanja obravnava celovito samo na papirju, je v primeru Lipice dosegla razsežnosti, ki so dolgoročno narodno gospodarsko škodljive!

Ocena, da gre za necelovit pristop, na podlagi katerega se želijo v Lipici uveljaviti parcialni interesi, je utemeljena na dejstvih:

- Da je bil uveljavljen poseben zakon za ureditev Kobilarne Lipice, s katerim se je želelo izogniti soglasjem pristojnih organov in sodelovanju civilne družbe v postopkih sprejemanja akta. Namesto priprave državne prostorskega načrta je ta zakon uvedel samovoljne rešitve za področje načrtovanja prostorskih ureditev na območju zavarovanega območja (t.i. načrt prostorskih ureditev), ki jih Zakonom o prostorskem načrtovanju niso predvideli.

- Da pod vodstvom MOP nastal izdelava delnih načrtov urejanja namesta enega celovitega načrta za ureditev zavarovanega območja. Načrt prostorskih ureditev za zavarovano območje Kobilarne Lipice za območje "1. faze" je bil sprejet julija 2007, brez sprememb, h katerim je v fazi razgrnitve pozvala javnost s konkretnimi pripombami in predlogi izboljšanj, ter razšla pomisleke glede razdelitve celotnega državnega spomenika na faza območja urejanja. Trenutno se pripravljata Načrt prostorskih ureditev za območje "2. faze", ki obsega približno tretjino prostora državnega spomenika - območje, kjer je danes že golf igrišče z 9 luknjami, in tudi območje, kamor se bo širilo novo igrišče za golf.

- Da je bila v Lipici 12. novembra 2008 javna predstavitve ugotovitve okoljske presoje, ki so jo samo za del načrtovanih prostorskih ureditev po naročilu MOP izdelali sodelavci ZRC SAZU. Ob tem je treba poudariti, da je v Sloveniji Evropska Direktiva o presoji vplivov določenih planov in programov na okolje v Zakonu o varstvu okolja prenesena pomanjkljivo, kar je razlog, da se je MOP pri odločanju o potrebnosti CPVO za Lipico posvetoval le s službo, pristojno za naravno in posebno varstveno območja (ki ne vključujejo krajine), ne pa tudi z resorjem, pristojnim za kul-

turno krajino in prostor. Zaradi tega je takšna presoja pomanjkljiva in se izogiba bistvenim vprašanjem.

Tako se danes v Sloveniji v nasprotju z mednarodno prakso in določili Strategije prostorskega razvoja Slovenije kompleksna entiteta zavarovanega območja Lipice obravnava po posameznih delih, kar je še posebej v primeru tako izjemne in kompleksne strukture z večplastnimi vrednostmi, kot je Lipica, nevzdržno.

Dejavnosti, ki niso povezane s konji, v Lipici ne sodijo

Problematika uveljavljanja najvrednejših krajin je ena od zahtevnejših razvojnih nalog in z njo se praktično vse evropske države ukvarjajo z veliko mero odgovornosti, inovativnosti, s spodbujanjem medresorskega sodelovanja in v mednarodnih povezavah. Evropske dediščinske krajine, nastale s stedišnim sobijanjem človeka in narave, so najpomembnejše prvine prepoznavnosti Evrope in posameznih držav, kar potrjujejo tudi Evropska konvencija o krajini in številni projekti, ki jih v kratkem razpisnem obdobju na mednarodne razpise v vseh območjih izvajanja operativnega programa skupnosti za obdobje 2007-2013 prijavljajo različne partnerske skupine.

DKAS zaradi nadaljevanja neustreznega pristopa k reševanju kompleksne problematike Lipice skupaj s podpisniki vztraja na stališču iz leta 2006, ko je skupaj z več kot 500 uglednimi podpisniki pozvalo vse odgovorne v državi, predsednike vlade in pristojne ministre za prostor, kulturo in kmetijstvo ter široko strokovno in zainteresirano javnost, da se premisljeno pristopi k vprašanju razvoja zavarovanega območja Kobilarne Lipice, ki je kulturni spomenik državnega pomena.

Menimo, da bi kakovosti Lipice ob njenem ustreznem upravljanju lahko nadgradili z uvrstitvijo na Unesco seznam svetovne kulturne dediščine v kategoriji kulturna krajina. Dejavnosti, ki niso neposredno povezane s konji, v kompleks takemata ne sodijo. Zato bi moral biti cilj prihodnjih vlad, da se golf igrišče povsem umakne iz območja tega spomenika. Nova vlada se lahko spremeni tok dogajanja in zaščiti celovitost izjemne krajine posestva Lipica, zato odgovorne pozivamo k javni predstavitvi stališč do poteka dogodkov v Lipici.

MAJA SIMONETI,
ZA UO DKAS

Pogled v zgodovino

Novinarka Tina Čič je v citiranem stavku postavila ... in ni nadaljevala. Menimo, da je v tem delu prispevka potrebno komentirati nadaljevanje in pojasniti, kaj se je v Lipici po 2. svetovni vojni v Jugoslaviji in samostojni državi Sloveniji dejansko dogajalo.

Kobilarne Lipice je po 2. svetovni vojni dobila od zavaznikov le 11 konj ... ter zelo kmalu pričela z obnovo lipičske črede s 23 plemenski kobilami. Prvi začetki lipičske jahalne šole segajo v leto 1952, prvi šole in rezultati in uspehi jahalne šole so bili dosegjeni že v letih 1956-57, ko je lipičski trener, jahač in tekmovalec Alfonz Pečovnik dosegel prvi odmevni uspeh, 2. mesto na mednarodnem tekmovanju na Dunaju, leto kasneje pa je nastopil tudi v Aachnu v Nemčiji.

Po letu 1960 se je Lipica začela prilipirati turizmu. Od leta 1971 dalje so v Lipici zaradi vedno večjega zanimanja in številnih obiskovalcev zgradili prvi hotel, hotel Maestoso. V tem času so za potrebe lipičske jahalne šole zgradili tudi veliko in malo pokrito jahalnice, hlev za konje v treningu ter veliki hipodrom s tribunami.

Osemdeseta leta so za Titovo Jugoslavijo pomenila vrhunec turizma, Jugoslavija je bila ena od najbolj obiskanih turističnih držav. Tako je bil leta 1980, ob 400-letnici Kobilarne Lipice in pod pokroviteljstvom predsednika Tita, zgrajen in slovesno odprt hotel Klub. Prav tako je bilo v Titovi Jugoslaviji leta 1989 v Lipici zgrajeno tudi golfsko

Foto: Matjaž Pust, ZRC SAZU

bila leta 1996, z vladnim sprejetjem Zakona o Kobilarni Lipici. Celotno zavarovano območje Kobilarne Lipice obsega 311 hektarjev.

V okviru zavarovanega posestva je na območju kobilarne ohranjeno historično jedro stavbne kulturne dediščine ter turistična infrastruktura, ki je bila v celoti zgrajena pred letom 1991.

Brez infrastrukture, katero je v novi državi Sloveniji Lipica v celoti podredovala, danes ne bi mogli razmisлити o večji vlogi Kobilarne Lipice, kot edini državnih lipičanskih kobilarin, domovini avtohtone pasme lipičanskega konja, ki je v evropskem in svetovnem merilu znana kot ena od najstarejših lipičan-

odvisni Sloveniji nadaljuje in izvaja poslanstvo reje in vzreje slovenskega avtohtonega lipičanskega konja ter na ta način prispeva tudi k prepoznavnosti Slovenije v svetu.

V osnovno konjerejsko in kulturno poslanstvo Kobilarne Lipice mora biti vključena umesčenata tudi turistična dejavnost, upoštevaajoč želje in potrebe vseh skupin obiskovalcev in prebivalstva. Sožitje različnih dejavnosti v Kobilarni Lipici je možno, kar dokazuje razvoj Lipice zadnjih 60 let.

Svet se vrta naprej in ne nazaj.

MATJAŽ PUST, glavni direktor IZ Kobilarne Lipica

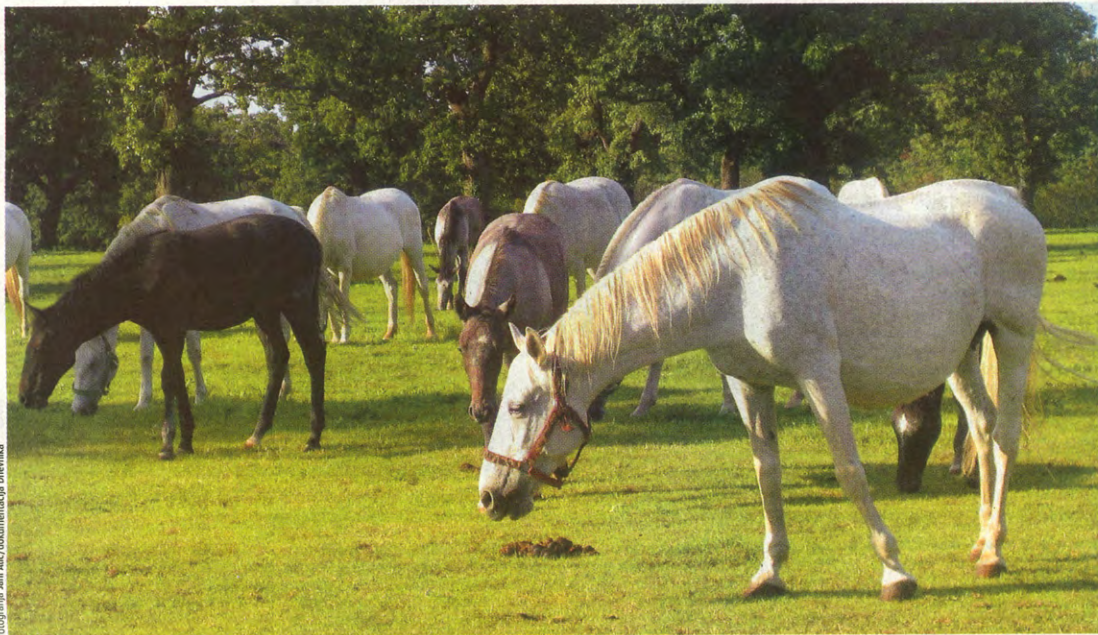
Primer Lipice smo doslej razumeli kot sporočilo, da država Slovenija kljub dejstvu, da je že leta 2003 ratificirala Evropsko konvencijo o krajini, zavestno zavrača odgovornost za svoje dediščinske krajine in da prostor kot skupni razvojni vir načrtno prepuča posamičnim interesom. Ravnanje z Lipico vzbuja skrb, da se bo podobno kot z Lipico začelo dogajati tudi na drugih zaščitenih območjih v Sloveniji.

Necelovit pristop po meri parcialnih interesov

Eden od problemov, ki ga pri ravnanju z najvred-

Golf v Lipici da, vendar ne na območju, kjer živi ogroženi hrošč

Znanstveniki: Igrišče za golf v Lipici je mogoče razširiti, a ne na 17 hektarjih površin, kjer živi bukov kozliček

Avtorjem okoljskega poročila so nekateri zamerili, da so zanemarili tisto, kar je v Lipici bistveno – lipicance.

Tatjana Pihlar

Lipica – Janševa vlada je marca leta 2005 sprejela sklep, da je treba igrišče za golf na spomeniško zaščitenem območju Kobilarne Lipica z devetih povečati na osemnajst polj, in sicer na 46 hektarjih obstoječega igrišča in na dodatnih 34 hektarjih znotraj zavarovanega območja Lipice. Strokovnjaki Znanstvenoraziskovalnega centra (ZRC) Slovenske akademije znanosti in umetnosti so po naročilu ministrstva za okolje in prostor pripravili okoljsko poročilo v zvezi z načrtovano širitvijo golfskega igrišča in ga včeraj pozno popoldne tudi prvič javno predstavili. Ocenili so, kot je povelj vodja projekta **dr. Aleš Smrekar**, da bi širitev igrišča za golf škodljivo vplivala le na naravo, in sicer na izjemno veliko populacijo

redke in ogrožene vrste hrošča bukov kozliček, ki je krovna vrsta hroščev. Sodelujoči raziskovalci zato predlagajo, da se iz načrtovanega območja širitve golfa izloči 17 hektarjev sklenjenega sestoja zrelega hrastovega gozda, kjer pretežno živi bukov kozliček, predvidena nova igralna polja pa s tega območja prerezporedijo drugam. V tem primeru strokovnjaki ne vidijo ovir za morebitno širitev golfa v Lipici.

Več kot 30 strokovnjakov, ki so sodelovali pri nastajanju okoljskega poročila, pa je v Lipici včeraj naletelo na precej kritik. Jamar **Edi Fabjan** je dejal: »Otroci dobijo v šoli nezadostno oceno, če pri spisu zgrešijo temo. Vi ste s svojo študijo zanemarili tisto, kar je v Lipici bistveno – konj, zato ste si prislužili negativno oceno.« Krajinska arhitektka **Ana Kučan**, izredna profesorica na biotehniški fakulteti v Ljubljani, pa je

doživela glasen aplavz navzočih, ko je pozvala: »Iščimo načine, kako golf spraviti iz zaščitenega območja.« Kučanova je presenečena predvsem nad dejstvom, da so strokovnjaki v Lipici ugotovili zanemarljiv vpliv na kulturno dediščino na območju, predvidenem za širitev golfa. Avtorjem študije je očitala, da so presojali vpliv na krajino le na tem ozkem območju, ne pa za spomenik v celoti.

Domačinka **Marija Stopar - Štefan** pa je dejala: »Kateri koli narod bi imel Lipico, bi jo znal oceniti kot kulturno vrednoto, kot biser, ne pa reči, da to ni. Danes ni bilo slišati niti besede o lipicancu, govorilo se je le o nekem hrošču. Tudi tega naj se ohrani, toda posest Kobilarne Lipica bi morali zaščititi. Vse posestvo pustimo konjem, ker so se od nekaj pasli tudi na območju, kjer je že golf in kjer še bo. To sem videla na lastne

oči.« Na včerajšnji javni razpravi o možnostih širitve golfa znotraj zaščitenega območja Lipica je bil navzoč tudi direktor kobilarne **Matjaž Pust**. »Odlomitev, ali bomo igrišče za golf v Lipici razširili ali ne, ne bo Pustova. O tem bo odločala lastnica Kobilarne Lipica, torej država. To je državni projekt, zapisan v Programu varstva in razvoja Kobilarne Lipica, ki ga je vlada sprejela leta 2006. V Lipici smo vse skupaj le pripeljali do tega, da imamo zdaj strokovne podlage za odločitev, ali se bo golf širil znotraj posesti Kobilarne Lipica ali zunaj nje,« nam je povedal Pust. In dodal: »Na širitev igrišča za golf kot ekonomist gledam racionalno. V Lipici moramo izboljšati vsebino, torej igrišče za golf, ki je zdaj le polovično. Ali bo to znotraj zavarovanega območja ali zunaj njega, pa je stvar države.«

LIPICA ▶ Predstavitve poročila o vplivu golfa na Lipico - Dr. Ana Kučan ocenjuje, da je poročilo prezrlo najpomembnejše

“Zgrešili so bistvo je konj.”

“Če otroci v šoli naredijo tako napako, da zgrešijo bistvo, dobijo nezadostno oceno. Vi ste jo naredili, ko ste zgrešili konja.” Tako je Edi Fabjan iz Jamarskega društva Sežana ocenil okoljsko poročilo o širjenju golf igrišča v Lipici, ki ga je v sredo predstavil Znanstveno raziskovalni center Slovenske akademije znanosti in umetnosti (ZRC SAZU).

Poročilo zapoveduje, naj se gradnja novih devetih lukenj izogne 17 hektarjem hrastovega gozda, saj tam živi zavarovana vrsta hroščka bukov kozliček. Nikjer pa ne omenja dejstva, da je celotna kobilarna edinstven kulturni spomenik svetovnega merila – zaradi lipičanske pasme konj in krajine, ki se je oblikovala prav zaradi konj.

Direktor Kobilarne Lipica Matjaž Pust:
“Moja naloga je zbrati vsa stališča glede tega posega. Odločitev pa ni naša, ni na vodstvu kobilarne, ampak na državi. Naša naloga je pripravi projekt do riste točke, ko se lahko neko kvalificirano odloči o tem, kaj se bo v zvezi z golfom dogajalo v prihodnje.”

Na to je v imenu Društva krajskih arhitektov Slovenije in Biotehniške fakultete opozorila dr. Ana Kučan: “Pomanjkljivo študije je v tem, da se ni lotila bistva. Da ni mogla obravnava vpliva širitve golfa na celotno območje Lipice, ki je celovit spomenik državnega pomena. Poleg tega je prišlo do metodoloških napak, ki so ločile krajino od kulturne dediščine.” Zato študija kot kulturno dediščino omenja samo en kal in kamnite zidove.

Orodje politike

Izborna napaka je bila storjena takrat, ko se je država odločila, da bo na mestu etnotnega načrta prostorskih rešitev za Lipico

pripravila dva dokumenta in kobilarno razdelila na območje golfa in ostalo. “To je napaka, to je orodje politike, ki je hotela iz razprave o tem, kakšna bi bila najbolj smiselna prihodnost za razvoj tega območja, izločiti tako laično kot tudi strokovno javnost,” je prepričana Kučanova.

Vizijo razvoja 428-letne kobilarne vidi v umiku celotnega golf igrišča: “Kot strokovnjak lahko rečem, da bi bila smiselna bodočnost za Lipico ta. Kako hitro je uredništvu, na kakšen način je uredništvu, zdaj ne vem. Vsekakor bi bilo smiselno ta korak previdavati.”

“Golf je dejstvo”

Direktor ZRC SAZU dr. Oto Luthar je pojasnil, da je delitev kulturne dediščine in krajine metodološka

odločitev, na vprašanje, zakaj se golf torej lahko širi, pa: “To vprašanje bi morali zastaviti naročniku, mi smo dobili golf kot zatečeno stanje. Da je tu golf in da se želi delati dodatna igralna polja, je dejstvo. Iz tega smo izhajali in se držali danega teritorija.”

Vodja priprave okoljskega poročila dr. Andrej Smrekar je pojasnil, da projekt temelji na zakonu o Kobilarni Lipica in Programu varstva in razvoja kobilarne: “31. marca 2005 je vlada sklenila, da je treba dograditi devet igralnih polj na še 34 hektarjih, in iz tega smo mi izhajali. Dobili smo kartografsko podlago, prejelimo smo tudi predlog, kakšna naj bi bila videti igralna polja lokacijsko.”

Res ne ogroža podtalnice?

Tomaž Ugrin iz Zveze društev za varstvo okolja in Jernej Drogenik iz Civilne iniciative Kras sta opozorila, da je okoljsko poročilo problematično tudi z vidika varovanja podtalne vode. Ugo-

Dr. Oto Luthar (levo) in dr. Aleš Smrekar: golf temu delu Lipice ne bo škodil

tavja namreč, da se škropliva in gnoljiva uporablja na sorazmerno majhnih površinah. Poleg tega pa vsa analize kažejo, da golf ne ogroža podtalnice, če se gnoljiva in škropliva uporablja nadzorovano in se nadzorovano tudi namaka. Za nadzor nad snovmi, ki otekaajo v podzemlje, pa naj bi poskrbel tem namenjen jarek oziroma lizimat.

“Toda v kratkem času je nemogoče oceniti te vplive. Če pomislimo na Prekmurje: s časom se je tam nabralo veliko atrazina, da ga sedaj že lahko določijo v virih pitne vode. Na Krasu se ne sme igrati z golfom, jaz bi ga preselil na območja, kjer ni takih nevarnosti. Predvideni monitoring je pravzaprav nemogoč oziroma na Krasu ne prinese odgovorov, ali morda zastropanje poteka po drugi poti, ne tam, kjer smo navrtali. Dolgoročno je

bilarno Lipica bi jo znal ceniti kot kulturno vrednoto. Tudi mi jo morali razvijati in sploševati.”

Sežanski podžupan Izток Bandelj je menil, da bi morali upoštevati ekonomski in turistični vpliv širitve igrišča, saj bi to dalo povsem drugačne rezultate od vrnitve teh zemljišč konjem. Kučanova je bila drugačnega mnenja: Lipica brez golfa sodi na Unescov seznam svetovne dediščine in bi se kot taka lahko mnogo bolje razvijala.

Naslednji koraki

Koko torej napreje? Okoljsko poročilo bo podjetju Urbania služilo za podlago pri pripravi načrta prostorskih ureditev za drugi del lipiškega posevsta (za golf igrišče in zemljišča, kamor naj bi se širil).

Naročnik načrta in okoljskega poročila je ministrstvo za okolje in prostor (MOP). To bo poslalo po-

Dr. Ana Kučan o okoljskem poročilu: “Stalno se odmikamo od bistva. Bistvo tega, zakaj je območje Lipice razglašeno za kulturni spomenik državnega pomena, je to, da se je v skoraj 500 letih tu razvila posebna pasma konja, hkrati s posebno obliko kulturne krajine. Ti dve kategoriji sta neločljivi. Zavezani smo ju čuvati, ohranjati in tudi razvijati, ker nista samo naša, ampak tudi svetovna dediščina.”

to nevarna stvar,” je prepričan Ugrin.

Na Unescov seznam

Oglasila se je tudi Marija Stopar Štefan, hči in vnukinja hlevskih nadzornikov v Lipici, to je najvišjih funkcij, ki so jih v času Avstro-Ogrske in Italije v Lipici imeli domačini. Pripomnila je, da so se v njeni mladosti na območju, ki je zdaj predvideno za širitev golfa, pasli konji, in da bi tako moralo ostati tudi v prihodnje: “Kateri koli narod bi imel Ko-

ročilo ministrstvu za kmetijstvo, za kulturo in za zdravje.

Ta bodo med 17. decembrom preverila kakovost poročila in sprejemljivost širitve golfa. “V kolikor ne bo sprememb oziroma če se Program varstva in razvoja kobilarne v nobenem segmentu ne bo revidiral, v smislu, da bi to kakorkoli vplivalo na vsebino, ki jo ocenjujemo, bo načrt prostorskih ureditev Lipica 2 v javni razgrnitvi v naslednjem letu,” obeta Vesna Kolar Platinšek z MOP. TINA ČIČ

Marija Stopar Štefan (levo) in dr. Ana Kučan: Lipico moramo nameniti konjem, ne golfu

“Zgrešili so bistvo: konja”

“Če otroci v šoli naredijo tako napako, da zgrešijo bistvo, dobijo nezadostno oceno. Vi ste jo naredili, ko ste zgrešili konja.” Tako je Edi Fabjan iz Jamarskega društva Sežana ocenil okoljsko poročilo o širjenju golf igrišča.

Omenjeno poročilo je v sredo zvečer predstavil Znanstveno raziskovalni center Slovenske akademije znanosti in umetnosti, v njem pa zapoveduje, naj se gradnja novih devetih lukenj izogne 17 hektarjem hrastovega gozda, saj tam živi zavarovana vrsta hrošča bukov kozliček. Nikjer pa ne omenja, da je celotna kobilarina edinstven kulturni spomenik svetovnega merila, in to zaradi lipicanske pasme konj in krajine, ki se je oblikovala zaradi njih. Na to je v imenu Društva arhitektov Slovenije in Biotehniške fakultete opozorila tudi dr. **Ana Kučan** in dodala, da je v študiji prišlo tudi do vrste metodoloških napak.

